

Linköpings universitet

Lärarprogrammet

Karolina Yngve

Man lär sig mer i slöjden

En litteraturstudie om slöjdämnets innehåll

Examensarbete 15 hp

LIU-LÄR-L-TX-A-14/007-SE

Handledare:

Johanna Sjöberg

Institutionen för

kultur och kommunikation

	Institutionen för kultur och kommunikation 581 83 LINKÖPING	Seminariedatum 2015-11-13
---	--	-------------------------------------

Språk Svenska/Swedish	Rapporttyp Examensarbete avancerad nivå	ISRN-nummer LIU-LÄR-L-TX-A-14/007-SE
---------------------------------	---	--

<p>Titel Man lär sig mer i slöjden – en litteraturstudie om slöjddämnets innehåll</p> <p>Title One Learns More in Sloyd – a thesis based on literature about the contents of the subject sloyd</p> <p>Författare Karolina Yngve</p>

<p>Sammanfattning</p> <p>Målet med denna uppsats var att undersöka hur slöjdforskning och kursplanen för slöjd från 2011 relaterar till varandra. Detta har gjorts genom fördjupade litteraturstudier inom fältet för aktuell slöjdforskning och kursplanen för slöjd från 2011. Innehållet från dessa områden har sedan sökts igenom efter likheter och skillnader. Resultatet visar att innehållet till övervägande del är mycket lika varandra. Därför dras slutsatsen att ämnesexperterna som tog fram kursplanen är väl insatta i den aktuella slöjdforskningen och i ett vidare perspektiv ger detta ett större förtroende för regeringen som är de som står bakom kursplanen för slöjd. Något som inte finns med i kursplanen för slöjd från 2011 är dock vilken positiv effekt interaktion mellan elever kan ge samt att de genom att kunna ge och få kritik från andra elever utvecklas både i sitt eget arbete men också som personer då de får syn på sin läroprocess. Dessa två punkter ser jag som möjliga utvecklingsområden vid en eventuell revidering av kursplanen för slöjd.</p>
--

<p>Nyckelord</p> <p>Slöjd, slöjdforskning, personlig utveckling, problemlösning, kommunikation</p>

SAMMANFATTNING

Målet med denna uppsats var att undersöka hur slöjdforskning och kursplanen för slöjd från 2011 relaterar till varandra. Detta har gjorts genom fördjupade litteraturstudier inom fältet för aktuell slöjdforskning och kursplanen för slöjd från 2011. Innehållet från dessa områden har sedan sökts igenom efter likheter och skillnader. Resultatet visar att innehållet till övervägande del är mycket lika varandra. Därför dras slutsatsen att ämnesexperterna som tog fram kursplanen är väl insatta i den aktuella slöjdforskningen och i ett vidare perspektiv ger detta ett större förtroende för regeringen som är de som står bakom kursplanen för slöjd. Något som inte finns med i kursplanen för slöjd från 2011 är dock vilken positiv effekt interaktion mellan elever kan ge samt att de genom att kunna ge och få kritik från andra elever utvecklas både i sitt eget arbete men också som personer då de får syn på sin lärprocess. Dessa två punkter ser jag som möjliga utvecklingsområden vid en eventuell revidering av kursplanen för slöjd.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	5
1.1 Syfte och frågeställningar.....	6
1.2. Avgränsningar	6
1.3. Disposition	6
2. METOD.....	7
2.1. Metodpresentation	7
2.2. Urvalskriterier vad gäller informationskällor.....	8
2.4. Bearbetning	11
3. RESULTAT	12
3.1. Vad innehåller slöjdämnet enligt slöjdforskning	12
3.1.1. Personlig utveckling	14
3.1.2. Kunskaper i och om material, verktyg och tillverkningsprocesser	16
3.1.3. Problemlösning och processtänkande	17
3.1.4. Kommunikation.....	20
3.1.5. Helhetssyn och en hållbar utveckling.....	23
3.2. Kursplanen för slöjd från 2011	24
3.2.1. Slöjdämnets innehåll i årskurs 7-9	25
3.2.2. Betygskriterier för årskurs 7-9 i slöjd.....	26
4. DISKUSSION	27
4.1. Personlig utveckling.....	27
4.2. Utveckla kunskaper i material, verktyg och tekniker.....	29
4.3. Problemlösning och processtänkande	30
4.4. Kommunikation.....	34
4.5. Helhetssyn och en hållbar utveckling.....	37
6. SLUTDISKUSSION	39
6.1. Metoddiskussion.....	39
6.2. Slutsatser	40
6.3. Förslag till fortsatt forskning.....	41
REFERENSER.....	42

1. INLEDNING

Develop Craft is probably the most obvious habit in the studio art class; we saw it frequently in every studio class we observed. Importantly, however, it does not develop in isolation. Whatever students were taught to develop craft, one or more of the other habits were also being taught. Craft does not stand alone. (Hetland, m.fl., 2007:24)

”Om dörrarna öppnas till slöjdsalarna kan slöjdens kunskapskvalitéer komma att bli viktiga resurser i skolans pedagogiska verksamhet” (Johansson 2008:155). Utifrån citaten ovan började jag fundera över vad det är som gör slöjdamnet unikt i grundskolan. Vad är det som bedrivs där? Det finns kunskaper inom slöjdamnet som är värda att lyfta fram och vilka är dessa kunskaper och förmågor?

Skolämnet slöjd har genomgått en stor förändring de senaste 50 åren och kanske framförallt de senaste 20. Från att vara ett ämne där yrkeskunskapen och hantverket var i fokus till dagens slöjd där man inriktar sig på arbetsprocessen (Hartman, 1995). Föreställningen om att eleverna ska lära sig ett hantverk finns fortfarande kvar har jag uppmärksammat när jag varit ute i olika skolor på praktik och på min nuvarande arbetsplats. Eleverna verkar inte veta vad de förväntas lära sig i slöjdsalen utan förväntar sig att få göra något roligt (Westerlund 2015). Finns det en tradition från föräldrar eller äldre kamrater som gör att eleverna själva förväntar sig att de ska lära sig ett hantverk? Frågan om varför har vi slöjd i skolan idag ställer många elever, föräldrar och också andra lärare hela tiden. Jag vill som blivande lärare i slöjd lyfta frågan till varför vi har slöjd och vara säker på att kunna ge ett bra svar på frågan: Vad lär sig eleverna i slöjden som de har användning och nytta av i senare i livet?

Genom att fördjupa mina kunskaper i slöjdforskningsresultat, kursplanstexter hoppas jag att jag kan få och ge dig som läser detta arbete en djupare förståelse av innehållet och intentionerna med ämnet slöjd. I detta examensarbete kommer jag att undersöka vad slöjdforskare menar att slöjdamnet innehåller och jämföra det med vad som står i kursplanen för slöjd från 2011.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att genom en systematisk litteraturstudie undersöka hur slöjdforskning och kursplanen för slöjd från 2011 relaterar till varandra.

Frågeställningarna som formulerats lyder:

- Vilka kunskaper beskriver slöjdforskare att slöjdämnet ger?
- På vilket sätt överensstämmer eller skiljer sig forskningens och kursplanen för slöjd från 2011s formuleringar?

1.2. Avgränsningar

Jag har valt att avgränsa uppsatsen och dess innehåll till verksamhetsområdet för slöjdämnet i svensk och nordisk grundskola. Slöjdämnet är till största del ett unikt ämne för de nordiska länderna (Borg 2001). Ämnet finns inte representerat på samma sätt utanför detta område och därför har jag koncentrerat mitt urval av litteratur till nordisk slöjdforskning. Eftersom detta är ett examensarbete på avancerad nivå krävs det internationella utblickar och därför har jag valt att ta med internationell litteratur inom det konstnärliga skolämnet som är det ämne som har mest likheter med slöjdämnet.

1.3. Disposition

Denna uppsats fortsätter härefter med kapitel 2, där belyser jag den metod som använts. I metoden kan man läsa hur jag har gått tillväga för att utforma mitt arbete, samt en motivering av mitt urval av information. Vidare följer ett resultat i kapitel 3 och i den delen presenteras vad slöjdforskare anser att slöjdämnet innehåller samt en analys av kursplanen för slöjd från 2011. I kapitel 4 diskuteras, vilka likheter och skillnader som finns mellan slöjdforskarens texter och kursplanen för slöjd. Avslutningsvis slutdiskuteras detta i det sista kapitlet där man också finner en metoddiskussion och förslag till fortsatt forskning.

2. METOD

I det här avsnittet beskrivs metoden och tillvägagångssättet som använts för att få svar på syftet och frågeställningarna. I enlighet med vad Stukát (2005) och Backman (2008) skriver kommer jag i detta avsnitt att redogöra för sökmetoder och urvalskriterier vid litteratursökningen, samt hur de valda texterna har analyserats.

2.1. Metodpresentation

Denna uppsats är en forskningskonsumerande uppsats som bygger på litteraturstudier. Det vill säga att den information som samlas in kommer att undersökas och tolkas med växelverkan mellan insamling och analys (Friberg, 2001). Det är en kvalitativ inriktning tillskillnad från en kvantitativ studie som syftar till att samla in data som sedan analyseras med testbara hypoteser (Bryman, 2002; Stukát, 2005; Backman, 2008). Eftersom denna uppsats bygger på litteraturstudier kommer den dessutom utgöra en översikt av befintlig forskning inom området (Friberg, 2001 och Eriksson Barajas, m.fl., 2013). Eriksson Barajas, m.fl. skriver att det finns olika typer av litteraturstudier, *allmän litteraturstudie* som är en överblick av befintlig forskning inom ett ämne, *systematisk litteraturstudie* innehåller likt en allmän litteraturstudie en överblick av befintlig forskning men som även bygger på vetenskaplig litteratur som är kritiskt utvald och hjälper till att svara på en forskningsfråga som sedan analyseras till ett resultat och en slutsats. Den tredje typen av litteraturstudier är en *begreppsanalys* där man går in på djupet för att förklara begrepp från olika synvinklar (Eriksson Barajas, m.fl., 2013). I denna uppsats kommer jag att göra en systematisk litteraturstudie då det är den metod som bäst passar för att ta reda på och jämföra om slöjdforskning och vad elever faktiskt ska göra i slöjdämnet i skolan stämmer överens. Jag kommer att jobba efter de 8 stegen som Eriksson Barajas, m.fl. beskriver ska finnas i en systematisk litteraturstudie:

- Motivera varför studien görs (problemformulering)
- Formulera frågor som går att besvara
- Formulera en plan för litteraturstudien
- Bestämma sökkord och sökstrategi
- Identifiera och välja den litteratur som ska ingå
- Analysera och värdera resultatet
- Sammanställa och dra slutsatser

Barajas, m.fl, 2013:32

I analysen av min insamlade information kommer jag att inspirerats av en fenomenografisk metodansats. Fenomenografi är ett kvalitativt angreppssätt där man undersöker och försöker finna likheter och olikheter i personers utsagor. Resultatet blir ett antal olika åtskilda uppfattningar eller sätt att tänka. (Alexandersson, 1994; Stukát, 2005). Jag finner det viktigt att poängtera att jag endast har metodansatsen fenomenografi som inspiration då jag sökt finna likheter och olikheter i min insamlade information och inte i fördjupat mig i någon persons åsikter eller tankesätt. Eftersom jag kommer att analysera andras texter har jag ett etiskt ansvar att försöka spegla vad de författare som skrivit texterna faktiskt menar och inte dra förhastade slutsatser (Bryman, 2002).

2.2. Urvalskriterier vad gäller informationskällor

Under litteratursökningen har jag använt mig av flera metoder. Sökningar har gjorts i Linköpings universitetsbiblioteks lokala databas Artikelsök, samt i databasen Education Resources Information Center [ERIC]. Utöver sökningar i dessa databaser har även bibliotekskatalogen LIBRIS använts. Vidare har jag fått muntlig information och ett dokument innehållande en taxanomi över slöjdrelaterad forskningslitteratur under en föreläsning av Kajsa Borg på Linköpings universitet (2012-09-18). Denna taxanomi har sedan granskats utifrån mina frågeställningar och relevant litteratur har valts ut därefter.

Valen av sökkord till sökningar i de olika databaserna gjordes utifrån ordet slöjd. Den första avgränsningen gjordes med ordet *slöjd*. Vidare valde jag orden *kvalitet*, *kunskap* och *förmåga*. Dessa ord översattes också till engelska, *sloyd*, *quality* och *knowledge*, då databasen [ERIC]

till största del innehåller artiklar med internationell inriktning. Sökorden användes sedan i olika kombinationer, med operatörer och trunckerades i viss mån för att få ett ökat sökresultat (Backman, 2008). Ny litteratur har även tillkommit genom den valda litteraturens referenser när det har varit av intresse att läsa och förstå mera.

För att minska urvalet har jag avgränsat materialet i form av ett tidsperspektiv som sträcker sig tillbaka till 2001, detta för att få en aktuell överblick av slöjdforskning. Den litteratur som använts är till största del avhandlingar, 3st, eller forskningsrapporter, 2st, som är granskade av forskare inom samma fält, detta är ett sätt att öka tillförlitligheten enligt Friberg (2012). Tre artiklar, Hasselskog, 2009; Johansson, 2009 och Lindström, 2009, är inte granskade på samma grundliga vis men jag har valt att ta med dessa ändå, då de är skrivna av erkända slöjdforskare i Sverige och publicerade i tidningen Krut, en oberoende tidskrift som granskade och analyserade den svenska skolan fram till och med år 2011 (Höglund, m.fl., S.A.). Eftersom slöjdamnet är unikt för de nordiska länderna har det varit svårt att hitta relevant litteratur utanför norden och jag har fått utöka sökfältet till litteratur som ligger nära innehållsmässigt och inom fältet för undervisning. Jag valde en rapport av Hetland, m.fl. (2007) där innehållet i det konstnärliga ämnet bild ligger relativt nära innehållet i det nordiska slöjdamnet. Avslutningsvis har jag även använt mig av kursplanen för slöjd från Lgr11, som är ett styrdokument från den svenska regeringen.

I tabellen nedan kan man läsa om den litteratur jag har använt och hur jag fann den.

Litteratur	Databaser	Taxanomi	Referenser	Övrigt
Avhandling	Borg, 2001 Johansson, 2002 Westerlund, 2015	Borg, 2001 Johansson, 2002		
Rapport		Nygren-Landgårds, 2003	Hetland, m.fl, 2007	
Artikel	Borg, 2008 Hasselskog, 2008 Johansson, 2008 Lindström, 2008			
Bok				Hartman, 1995
Dokument				Skolverket, 2011

Tabell 1. Litteraturöversikt

Nedan kommer en kort presentation, i bokstavsordning, av de forskare som valts ut och vars litteratur denna uppsats bygger på.

Borg, Kajsa är docent vid Umeå Universitet sedan 2008. Borg har framförallt inriktat sin forskning mot slöjddidaktik med bland annat läroplansteori och bedömningsfrågor i fokus. Under framtagning av Lgr 11 deltog Kajsa Borg som ämnesexpert (Borg, SA).

Hasselskog, Peter är knuten till Göteborgs Universitet som universitetslektor. Hasselskogs forskning ligger inom det ämnesdidaktiska fältet med fokus på hur elever påverkas av slöjdlärares didaktik och slöjdlärares roll. Under framtagning av Lgr 11 deltog Peter Hasselskog som ämnesexpert. (Hasselskog, SA)

Hetland, Lois, är docent vid Harvard graduate school of education, och Massachusetts college of art, USA (Johansson & Porko-Hudd, 2007). **Sheridan, Kim** arbetar tillsammans med Hetland, Veenema och Winner på Harvard graduate school of education, USA (Sheridan, S.A.). **Veenema, Shirley** är docent vid Harvard graduate school of education, USA. **Winner, Ellen** är professor vid Harvard graduate school of education, och Boston college, USA (Johansson & Porko-Hudd, 2007).

Johansson, Marlène är docent i slöjd vid Göteborgs Universitet, professor i formgivning, kunst- og hantverksdidaktikk, Högskolan i Telemark, Norge samt docent i slöjdpedagogik vid Åbo Akademi i Vasa, Finland. Johanssons forskning har främst berört slöjdens praktiska verksamhet i klassrummens slöjdaktiviteter. (Johansson, SA)

Lindström, Lars är professor i pedagogik med särskild inriktning mot praktiskt-estetiska ämnen. Lindström är knuten till Stockholms Universitet (Stockholms universitets förlag, u.å./2012).

Nygren-Landgårds, Christina är professor i slöjdpedagogik och rektor för Åbo Akademi i Vasa, Finland. Nygren-Landgårds är främst inriktad mot slöjdamnets fostran till inne och yttre företagsamhet (Nygren-Landgårds, SA).

Westerlund, Stina arbetar på Umeå Universitet och har under våren 2015 disputerat med sin första doktorsavhandling med inriktning på elevers erfarenheter av textilslöjd. Stina har även erfarenhet av att undervisa på högstadiet och gymnasiet samt på lärarutbildningen i Umeå med inriktning slöjd (Westerlund, SA och Westerlund, 2015).

2.4. Bearbetning

Jag började med att läsa den relevanta litteraturen utifrån min första forskningsfråga: *Vilka grundläggande kunskaper beskriver slöjdforskare att slöjddämnet ger?* Från texterna samlade jag in information som svarat på min forskningsfråga genom att skriva anteckningar.

Anteckningarna sorterades sedan i grupper med liknande innehåll. Detta gjorde jag genom att stryka över textinnehållet med olika färger beroende på innehåll, en färg för varje nytt innehåll. Efter lite provande fram och tillbaka fann jag fem större teman som upprepade sig i flera av forskarnas texter. Totalt blev det följande fem teman: *personlig utveckling; kunskaper i tekniker; Problemlösning och processtänkande; kommunikation; hållbar utveckling och miljömedvetenhet*. Jag har även analyserat kursplanen för slöjd så att den som läser detta arbete får en grund till att kunna läsa och förstå mitt resultat.

Efter att ha skrivit ut det aktuella forskningsläget så fortsatte med delen där jag jämför varje temas innehåll med kursplanen för slöjd från Lgr11. Jag sökte efter likheter och olikheter i de texter som jag sammanställt. För att hitta likheter har jag markerat med olika färger i resultatet, ett tema i taget och en färg för varje punkt som finns med i kursplanen för slöjd. Där det saknats likheter, har ingen text markerats och detta har också noterats i resultatet.

3. RESULTAT

Detta kapitel innehåller en bakgrund till resultatet genom att jag svarar på min första frågeställning: *Vad beskriver slöjdforskare att grundläggande kunskaper i slöjdämnet ger?* Därefter följer en genomgång av kursplanen för slöjd från 2011.

3.1. Vad innehåller slöjdämnet enligt slöjdforskning

Denna första del av resultatet består av forskningsresultat från slöjdforskare och forskare i konstnärliga ämnen, framförallt ifrån nordn. Först presenteras vad forskarna kommit fram till och hur. Därefter presenteras mina resultat utifrån frågeställningen: *Vad beskriver slöjdforskare att grundläggande kunskaper i slöjdämnet ger?* Resultatet av detta har kategoriserats i följande fem teman: *Personlig utveckling; Kunskaper i material, verktyg och tillverkningsprocesser; Problemlösning och processtänkande; Kommunikation; Hållbar utveckling och miljömedvetenhet.*

Genom kvalitativa intervjuer har Borg (2001) fördjupat sig i elever och lärares intryck av slöjdundervisning och vad de minns av den som vuxna. Hon har intervjuat både ämneslärare i åldrarna mellan 45-65 år och tidigare elever i åldrarna mellan 25-75år. Borg kom fram till att slöjdämnets kvaliteter är sammanlänkade med elevernas personliga och kroppsliga upplevelse av arbetsprocessen i trä- och metallslöjd och eller textilslöjd. Det kreativa arbetet skapar känslor som nöjdhet och glädje, vilket verkar stämma överens med ett grundläggande mänskligt behov, som de flesta känner igen menar Borg (2001). Enligt Borg blir slutsatsen att för att slöjdämnet ska läras ut i sin helhet så behövs följande fyra aspekter: det praktiska, det estetiska, det teoretiska och det sociala. Hon menar att dessa aspekter finns i alla slöjdarbeten utan hierarki de är bara mer eller mindre synliga (2001).

I Hetland, m.fl. (2007) rapport kan vi läsa att syftet med deras studie var att ta reda på hur undervisning av hög kvalitet i konstnärliga ämnen ser ut. För att få svar på frågan har de observerat 5st olika grupper i deras konststudier [visual arts] på två olika high schools i

närheten av Boston i delstaten Massachusetts, USA, under läsåret 2001-2002.

Observationerna har skett genom videofilmning av lektioner och med kompletterande intervjuer av lärare och deras intentioner med undervisningen. Utifrån underlaget har Hetland, m.fl. kommit fram till att för att det ska uppstå ett lärande i konstnärliga ämnen krävs en produktion som samspelar med information och idéer från omgivningen samt reflektioner kring detta. Dessutom menar de att inom konstundervisning ligger fokus inte bara på att kunna producera produkter, utan även på att utvecklas mentalt i olika tankesätt och medvetenhet. Slutsatsen av resultatet menar Hetland, m.fl. försvarar konstnärlig undervisning i sig självt genom att visa på de viktiga sätten att tänka och lära sig som kan framkallas av instruktioner från högkvalitativa konststudier (Hetland, m.fl., 2007).

Johanssons avhandling är från 2002 och hennes syfte var att göra en djupstudie av praktisk slöjd och ämnets aktiviteter i skolan. Studien genomfördes genom videoinspelning, anteckningar vid observation, dagboksanteckningar från lärare och elever samt frågeformulär till föräldrar. Materialet samlades in under fem lektioner i fem olika skolor, totalt 12 olika grupper i årskurserna 3, 4, 6 samt i årskurs 8. Analysen av materialet har sedan skett utifrån ett sociokulturellt perspektiv, för att kunna beskriva och uttrycka slöjdhandlingar i ord. Resultatet har delats upp i fyra olika teman:

Tema interaktion, verbala och icke-verbala redskap beskriver drag i hur kommunikation går till under slöjdaktiviteterna.

Tema arbetsredskap, verktyg och maskiner beskriver hur man agerar med fysiska redskap under slöjdandet.

Tema skisser, bilder, ritningar och arbetsbeskrivningar beskriver hur text och bilder används som medierande resurser under slöjdaktiviteter.

Tema material, slöjdprodukt, estetiska och emotionella upplevelser beskriver handlingar i mötet med materialet vid tillverkningen av slöjdprodukten.

(Johansson, 2002:91)

Johansson kommer fram till att slöjdamnet är kommunikativt och ett ämne där barn och unga får möjligheter att reflektera och få konkreta utmaningar som övar deras abstrakta tänkande (Johansson, 2002).

Rapporten från 2003 som Nygren-Landgårds har skrivit har en pedagogisk utgångspunkt i nordisk slöjdundervisning och syftar till att ge en inblick i den aktuella pedagogiska och didaktiska uppfattningen av slöjdundervisningen. Resultaten har tagits fram genom enkäter, där målgruppen var slöjdforskare och lärarutbildare i slöjd i Norden. Hon kommer fram till att slöjdämnet hjälper oss människor att förstå vår kultur och att utveckla den kulturen för framtidens behov i det nya samhället (Nygren-Landgårds, 2003).

Genom observationer, video och ljudinspelningar samt intervjuer har Westerlund (2015) utrett och analyserat elevers lust och olust i ämnet textilslöjd på högstadiet. Utöver detta har hon också tittat på hur lusten eller olusten tar sig uttryck hos eleverna. Hon kommer fram till att lust och olust hänger ihop med elevens relation till sitt arbete och dess erfarenhet till arbetsprocessen. Det sociala sammanhanget och olika kulturella bakgrunder spelar också stora roller skriver hon vidare. Slutligen skriver hon att en elev som har kontroll och äger sin egen arbetsprocess i slöjdämnet också har mer lust till att arbeta med sin produkt där (Westerlund, 2015).

3.1.1. Personlig utveckling

Enligt Nationalencyklopedin är personlighetsutveckling det som gör att människan blir en egen individ (Nationalencyklopedin, 2000-). I slöjd och andra ämnen där man producerar saker ligger inte fokus bara på att tillverka produkter utan även på att utvecklas mentalt i olika tankesätt och medvetenhet, ett sätt att utveckla sin egen personlighet, påverka omgivningen och skapa ett eget uttryck genom kreativitet och konstnärlighet menar Borg (2001), Hetland, m.fl. (2007), Nygren-Landgårds (2003) och Westerlund (2015). Ämnet är en plattform där elever kan få öva på att visa sin personlighet och vad de tycker, ett verktyg för att testa vuxenvärldens normer och gränser. Att göra slöjdföremål hjälper eleven att se sin egen förmåga och att skapa en egen identitet genom exempelvis skapande av kläder som visar en grupp tillhörighet och livsstil skriver Borg (2001). Westerlund (2015) tillägger att det egna skapandet har två sidor, stolthet eller skam, beroende på vad eleven känner för det färdiga resultatet (2015). Johanson menar att arbeta med slöjd och skapandeprocesser ”kan bidra till självkännedom, tillfredsställelse och livskvalitet” (2009:11). Vidare skriver Johansson att slöjdande ger tid för eftertanke och känslor, samt förutsättningar för koncentration, reflektion, vila och harmoni. Dessa aspekter är något som minskar stress och oro hos människor. Arbetet

får ta tid och handen gör inte allting perfekt som en maskin, det kan bli ett sätt att uttrycka sig (Johansson, 2009).

”Att skapa något utifrån sig själv kan ses som något lustfyllt, men det kan också vara ångestframkallande eftersom det är en utlämnande process” (Borg, 2001:179). Denna typ av skapande arbete är ett sätt att utvecklas som människa menar Borg. Hon lyfter även fram att det är viktigt att få misslyckas, att det är en erfarenhet som gör det möjligt att gå vidare. På liknande vis skriver Nygren-Landgårds ”... att eleverna tillåts växa utifrån sina erfarenheter och mognad; elevens egen utveckling, självförtroende och färdigheter” (Nygren-Landgårds, 2003:72). Båda forskarna menar att för att komma till ett kreativt genombrott krävs det att man känner sig själv, vågar visa sig själv inför andra, litar på sin egen förmåga och lär sig att utveckla sina dolda förmågor (Borg, 2001; Nygren-Landgårds 2003).

Personlig utveckling kan också innebära att utveckla egenskaper som engagemang och tålamod menar Hetland, m.fl. (2007) och Lindström (2009). Uppgifter med möjlighet till en personlig tolkning och som går att anknyta till individuella intressen och saker som gör en individ nyfiken hjälper eleverna att utveckla dessa egenskaper skriver Hetland, m.fl. (2007). Vidare skriver de också att när eleven tänker bortom teknik och fokuserar på meningen och intentionerna med arbetet lär de sig att få ett eget uttryck i sitt arbete (Hetland, m.fl., 2007). På liknande vis skriver även Westerlund (2015) när hon beskriver att ett långsamt och utdraget arbete kan ge kraft till kreativitet, då eleven väljer att göra förändringar under arbetsprocessen för att öka lusten och engagemanget till en färdig produkt (2015).

I slöjdamnet finns stora möjligheter för eleven att utveckla en egen person genom att på olika sätt få prova på och testa sina gränser och bli utmanad med tålamodsprövande uppgifter. Att slöjda innebär att använda sig mycket av sin egen personlighet då eleven ständigt sätts på prov i olika utmaningar och att de själva måste ta många egna beslut och inte bara följa en färdig mall.

3.1.2. Kunskaper i och om material, verktyg och tillverkningsprocesser

”Slöjd handlar i stor utsträckning om att göra och samspela mellan material och redskap” (Westerlund, 2015:19). För att kunna slöjda krävs det att eleven till viss del har kunskaper i och om material, verktyg och tillverkningsprocesser. Detta är något som lärs ut i slöjdamnet. Elever erbjuds många tillfällen att använda sina sinnen och estetiska upplevelser genom att lära sig tänka och arbeta med olika material och redskap (Johansson, 2009).

För att kunna lösa problem, kunna tänka sig en process till ett mål och ta egna beslut finns det vissa grunder om hur man använder material och verktyg som man bör kunna. Hetland, m.fl. (2007) beskriver att ett exempel kan vara att när man ska måla något, då är det viktigt att använda rätt sorts papper och veta hur man hanterar en pensel och hur man blandar färger samt kunna ta hand om materialet och verktygen på så sätt att de kan användas om och om igen. När elever har kunskaper i olika tekniker kan de göra kvalificerade val om de vill avvika från normen och använda material och redskap på nya sätt (Hetland, m.fl., 2007).

Johansson poängterar att arbete med material och redskap ger eleverna respekt för slöjdarens insats och kunnande som i sin tur bidrar med insikter till att förstå vår historia (Johansson, 2009, Westerlund, 2015)). Westerlund ger ett exempel på detta när en elev sticker och uttrycker att hen känner samhörighet med människor som levde förr i tiden och vill överföra sin nya kunskap till eventuellt framtida barn (Westerlund, 2015). Enligt Borg finns det en oro för att vår överlevnadsförmåga minskar, om vi skulle bli av med all modern teknik. ”Att kunna göra slöjdarbeten ger en trygghet som kan sammankopplas med överlevnads kunskap” (Borg 2001:95). Borg menar att om elever lär sig slöjda med sina händer i skolan minskar denna oro. Till skillnad från arbete med datorer får man dessutom i slöjden möjlighet att öva sig motoriskt. Att få prova att göra saker manuellt ger också en ökad teknik och maskinförståelse skriver Borg (2001). Att tillverka slöjdföremål från början till slut ger elever en helhetsförståelse av en tillverkningsprocess. Att veta hur hela processen går till och att ha provat på hur lång tid det tar ger respekt för arbetet som ligger bakom det synliga har Johansson sett i sina observationer av elever under slöjdlektioner i sin studie (Johansson, 2009).

3.1.3. Problemlösning och processtänkande

En annan del av slöjdämnet, utifrån mina resultat, har jag sammanfattat till att lära sig att lösa problem och att öva sig i att tänka i olika processer. Problemlösning kan vara att prova sig fram, våga misslyckas och ta tillvara på lärdomen av misslyckandet och prova igen. Eller att med ett kritiskt öga titta på andras produkter och ge förslag på hur man kunde gjort annorlunda. Processtänkande är att kunna visualisera i vilken ordning man ska göra olika saker för att få ett önskat resultat, att i sitt inre se resultatet av de olika stegen till en färdig produkt.

Problemlösning

Slöjdundervisningen bör vara problembaserad och elevstyrd skriver Nygren- Landgårds (2003). Westerlund skriver att undervisningen är elevstyrd genom att eleverna har ett stort inflytande över sina produkter (Westerlund, 2015). Ett sätt att skapa elevstyrd undervisning är genom att utgå från ett tema eller ett problem, lärarstyrd undervisning utgår ofta från en produkt eller teknik. För att eleverna ska lära sig att lösa problem är det viktigt att utgå från elevernas kunskaper och skapa problembaserade uppgifter utifrån dessa kunskaper (Nygren- Landgårds, 2003). När eleverna själva formulerar problemen under en inte alltid förutsägbar process blir det problemlösningssituationer som också kan innehålla matematiska beräkningar menar Johansson (2009).

I slöjdämnet och andra konstnärliga ämnen arbetar elever ofta på gränsen till sin egen förmåga och uppmanas och uppmuntras till att prova nya saker och att sträcka sig utanför det de provat på tidigare, att experimentera och att ta risker för att se vad som händer när man provar alternativa lösningar. Misstag kommer att ske, det går inte att undvika, och det gäller att ta tillvara på dessa då de ofta leder till ny kunskap skriver Hetland, m.fl. (2007).

Ett annat sätt att öva sig i att lösa problem kan vara att bedöma sitt eget och andras arbeten. Genom att titta på sin produkt och eller jämföra med andras produkter lite närmare än de brukar eller med andra glasögon kan eleven få möjlighet att upptäcka nya saker. De lär sig att ge kritik till andra och självkritik samt att använda kritiken som en källa till alternativa lösningar och möjliga förbättringar (Hetland, m.fl., 2007).

Processtänkande

I dagens samhälle är det ovanligt att följa en hel process från idéstadiet till en färdig produkt. I slöjdämnet får eleven lära sig processen genom att själv följa dess olika steg (Westerlund, 2015). Arbetet växlar mellan eget skapande, problemlösning och motoriskt arbete vilket skapar både intellektuell och kroppslig känsla för processens innehåll hävdar Borg (2001). I slöjdämnet tränas eleverna i att planera sina egna arbeten och att göra olika val. Borg och Westerlund menar att ett nytt projekt startar med olika sinnesintryck exempelvis en känsla, och vidare är det något som man reflekterar över, prövar, förkastar och utvecklar och det blir en erfarenhet som man kan bygga vidare på framöver under arbetsprocessens gång (Borg, 2001, Westerlund, 2015). Detta kan liknas vid en uppgift i abstrakt teoretiskt tänkande och hypotesprövningar där eleverna ständigt löser problem (Borg, 2001, Johansson, 2002).

Elever lär sig bland annat visuell föreställningsförmåga genom att tankarna får materialiserad form i slöjdämnet (Lindström, 2009, Westerlund, 2015)). Att kunna visualisera och förstå sig hur något går till är en grund för både problemlösning och processtänkande hävdar Hetland, m.fl. (2007). Att i tanken kunna föreställa sig olika saker och tillvägagångssätt kan övas upp genom bildlig visualisering, modellerande och genom frågor som *vad händer om...?* (*fritt översatt från eng. what if...?*) - frågor som triggar fantasin hos studenten skriver Hetland, m.fl. vidare. Det kan exempelvis vara uppgifter där studenterna får skapa utan bestämda mål, göra ett drag och sedan fundera, göra nästa drag, det vill säga göra korta pauser i arbetet för att överväga nästa steg, eller uppgifter där allt ska vara bestämt innan de börjar arbeta på produkten, där krävs en vision av slutresultatet. Detta kan ske både individuellt och eller i en grupp, där man hjälper varandra att se möjliga vägar att slutföra sitt arbete (Hetland, m.fl., 2007).

Reflektion är också något som förekommer i en arbetsprocess för att medvetandegöra elever om vad som leder till framgång i ämnet. Reflektionen kan ske på två olika sätt skriver Hetland, m.fl. (2007). Den första typen av reflektion sker genom att eleven tänker på sin process och förklarar sina intentioner och val under arbetet. Detta kan exempelvis ske genom öppna frågor som hjälper eleven att skapa en inre dialog. Den inre dialogen är ett sätt att medvetandegöra eleven om vad och hur den gör vissa saker samt att upplysa vilka val eleven gjort under arbetets gång. Den andra typen av reflektion är en typ av självbedömning, en reflektion om vad som har gått bra och som gått mindre bra i arbetet. Att lära sig se vad som

ger framgång i ett ämne där innehållet ändrar sig kräver kontinuerlig träning i att utvärdera sitt eget och andras arbete skriver Hetland, m.fl. (2007).

Idag ligger fokus mer på processen än själva föremålet eller produkten i slöjddämnet (Borg, 2001; Lindström, 2009). Eleverna får träna att omsätta tankar, känslor, behov eller inre föreställningar och ge uttryck för detta genom ett fritt skapande. Processtänket kan leda till ett experimenterade som inte behöver styras till en färdig produkt. Borg (2001) jämför det med att skissa direkt i materialet. Det finns en frihet att under hela arbetets gång kunna ändra sig. ”Det fria skissandet tycks ha en frigörande, undersökande funktion men den kräver närvaro och ett känslomässigt engagemang, som i sin tur föder nya idéer. För att utnyttja skissandets möjligheter förefaller det väsentligt att inte binda sig fast alltför tidigt vid något bestämt förslag” (Borg, 2001:178). Detta visar att en process inte alltid är som ett rakt streck utan mer som en sicksack där man i ena stunden kan jobba med genomförandet men slås av en annan möjlig lösning och går tillbaka till idé- och skisstadiet igen. Att kunna visualisera och reflektera över arbetet är en del av slöjdprocessen och ”... slöjdprocessen är ett pedagogiskt verktyg, medan slöjdtraditioner och tekniker i sig är verktyg för slöjdprocessen, men inte pedagogiska mål för undervisningen” skriver Nygren-Landgårds (2003:72). Detta citat sammanfattar stora delar av slöjddämnet och att det är elevens tankeprocesser som man är ute efter att utveckla i ämnet snarare än den tekniska skickligheten.

Företagsamhet och självständighet

I slöjden utgår eleverna från egna idéer eller uppgifter och de tillverkar dessa egna föremål med hjälp av redskap. Detta ger dem handlingsberedskap i det dagliga livet, i studier och i ett framtida arbetsliv. Att kunna slöjda är att vara självständig, att kunna vara företagsam och oberoende menar Borg (2001) och Johansson (2009). Westerlund (2015) skriver att vara självständig innebär att man kan minska sin sociala förmåga vid arbete, att man kan uppleva ett flow som gör att man glömmer tid och rum och vill bara fortsätta med sitt arbete. Vidare skriver hon att självständighet, eget ansvar och inflytande leder till kreativitet och lust att experimentera och ta risker (Westerlund 2015).

Nygren-Landgårds (2003) skriver att forskare ser tendenser till att världen ”krymper” och det betyder i sin tur att vi kommer se en allt större ojämlikhet i människors vardagsituation. Enligt forskare kommer arbetslösheten i framtiden vara hög och därmed kommer det att behövas

människor med företagsamhet och färdigheter som möjliggör egen sysselsättning, att det skapas egna arbetsplatser. Därför bör ”Undervisningen sträva efter att utveckla en positiv attityd till företagsamhet och betona betydelsen av en positiv inställning till principen om livslångt lärande. Undervisningen bör likväl syfta på ett interkulturellt samhälle och sträva efter beredskap olikheter i samhället” (Nygren-Landgårds, 2003:111). Nygren-Landgårds menar därmed att det är viktigt att eleverna får träna sin självständighet och företagsamhet i skolan. Hon skriver vidare att skolslöjden har stora möjligheter att bidra till detta genom kreativa slöjdprocesser där elever får möjlighet att pröva sig fram och tillåts att misslyckas samt att utveckla färdigheter som behövs i osäkra förhållanden i framtiden. Eleverna bör utveckla sin problemlösningsförmåga och sitt processtänkande samt öka sin självständighet, då dessa förmågor kan överföras till många andra situationer deras framtida liv (Nygren-Landgårds, 2003).

3.1.4. Kommunikation

En stor del av slöjdamnet innehåller kommunikation. Det kan vara på väldigt olika vis allt ifrån till vad elever säger till varandra på lektionerna till vad de vill säga med sina färdiga slöjdprodukter. Men även vad själva ämnet förmedlar till eleverna eller hur det kan skapa en mötesplats för olikheter (Borg, 2001; Johansson, 2002; Lindström 2009 och Westerlund, 2015).

Språkutveckling

Genom att tillägna sig olika formspråk utvecklas människan på ett allsidigt och harmoniskt sätt och därför bör skolan ge utrymme för skilda språkformer allt från verbala, musikaliska, kroppsliga, bildmässiga och tingsframställande former till vardagsspråk, poetiskt språk och vetenskapligt språk menar Lindström (2009). Även Borg skriver att genom att själv slöjda lär man sig att man kan kommunicera med omgivningen genom föremål (2001). Det är ett språk som är mer eller mindre medvetet där eleven kan uttrycka och kommunicera sina tankar (Borg, 2001 och Westerlund, 2015). Borg anser att det är först när man själv besitter liknande kunskaper eller är del i en liknande kultur som man kan tolka, förstå språkets uttryck. Genom praktiken lär man sig att se saker som man kanske annars inte upptäckt. ”För att kunna uppleva föremål, deras form, karaktär, uttryck måste man verkligen *se dem*” (Borg,

2001:176). Genom att elever får ta del i undervisning i konstnärliga ämnen får de en förståelse genom att de själva får prova på det dagliga arbetet som konstnär. Dessutom får elever del i konstnärens språk genom undervisning i konsthistoria, vad konsten betyder idag samt möjligheter till egna reflektioner (Hetland, m.fl., 2007). Likaså tränas elever i symbol och skriftspråk exempelvis vid dokumentation eller instruktioner i form av arbetsbeskrivningar och anvisningar på maskiner och materia skriver Johansson (2002).”Slöjdarbete innehåller en slags inskolning i en avancerad form av text och bildtolkning” (Johansson, 2002:170). Men det räcker inte att förstå dessa texter och instruktioner i slöjden, för att förstå helheten måste eleverna själva utföra arbetet för att skapa en slöjdprodukt genom att läsa, lyssna, betrakta och att göra själv (Johansson, 2009).

Interaktion

Johansson (2002) och Westerlund (2015) hävdar att slöjdlektionerna är fyllda av kommunikation som kan kännetecknas av interaktion, elever och lärare kommunicerar och integrerar med varandra genom både verbala och ickeverbala uttrycksformer. Elever arbetar sällan eller aldrig själva, det sker ett ständigt samspel mellan elever och mellan elever och läraren. De ickeverbala arbetssätten kan vara exempelvis demonstrationer av olika handgrepp och arbetsställningar men även gester, blickar och kroppsspråk förekommer. Sammantaget påpekar Johansson och även Westerlund att kommunikationen och interaktionen i klassrummet har stor betydelse för slöjdande som i vidare mening också påverkar lärprocessen. Eleverna är medkreatörer i varandras arbeten. Genom sina egna erfarenheter lär de varandra och ger varandra stöd, detta kan beskrivas som scaffolding, en mer kompetent elev ger en mindre kompetent elev stöd under lärprocessen (Johansson, 2002 och Westerlund, 2015).

Broar mellan människor

Slöjdämnet har många kopplingar utanför skolans värld och Borg menar att slöjdämnet kan vara ett sätt att kommunicera mellan skolan och vardagen för eleverna. Slöjdföremål har i alla tider använts i hemmen och skapats just för att användas där (Borg 2001 och Westerlund, 2015). ”Slöjdämnet inbjuder till möten mellan generationsgränser och mellan elever med olika kulturella och sociala bakgrunder” (Johansson, 2009:10). Westerlund beskriver en elev som utöver lektionerna tar hjälp av sin mormor när hen sticker (2015). Att ha slöjdkunskaper kan vara en bro mellan generationer och olika människor oavsett var man kommer ifrån. Att arbeta med händerna innebär för många en stund att koppla av från andra arbetsuppgifter genom att göra något man valt själv. Verksamheten styrs inte av några vetenskapliga teorier men engagerar människor från alla samhällsklasser. Drivkraften är intresset och glädjen att dela detta intresse med likasinnade både nationellt och internationellt skriver Borg (2001).

Jämställdhet

Att både flickor och pojkar utövar båda slöjdarterna gör också att samhället blir mer jämställt skriver Borg (2001) och Westerlund (2015).

I slöjdämnet finns unika möjligheter att lära eleverna jämställdhet. Men det kräver att läraren aktivt och medvetet förhåller sig till slöjdens genusuppdelade historia och de föreställningar som finns kring de olika slöjdarterna. (Hasselskog, 2009:27)

Hasselskog (2009) skriver att organisationen av och genomförandet av undervisning i skolan bidrar till att forma vad elever uppfattar som kvinnligt och manligt. Skolan har som uppdrag att gestalta jämställdhet och motverka traditionella mönster. Skolan ska även undervisa och medvetandegöra elever om jämställdhet. Hasselskog påpekar att slöjdämnet har gjort en resa i jämställdhet sedan det infördes och det kan ses i hur ämnet benämns genom tiderna, goss- och flickslöjd, trä och metall- och textilslöjd till bara slöjd. Idag möts även elever av lärare av bägge könen i ämnet (Hasselskog, 2009). Även Westerlund beskriver att slöjdämnet har förändrats och att när eleverna får välja slöjdart finns det flera olika saker som väger in, som kompisarnas val och vilken lärare man får men för en del finns också traditionen kvar som en anledning (Westerlund, 2015).

Slöjdämnet är på ett sätt ett modernt ämne genom att medvetet medvetandegöra elever om jämställdhetsfrågor men också genom att vara en plattform och mötesplats för olikheter och gemensamma intressen. Slöjdämnet visar tydligt att språket och kommunikationen mellan elev-elev och elev-lärare påverkar elevens läroprocess och hur mycket lättare det blir när man hjälps åt. Samarbete är en stor del av slöjdande (Borg, 2001; Hasselskog, 2009 och Westerlund, 2015)

3.1.5. Helhetssyn och en hållbar utveckling

I detta sista avsnitt utav forskningsresultaten presenteras flera forskares syn att slöjdämnet bär på ett kulturarv som bör delas vidare till en yngre generation och att de som undervisar i ämnet har ett stort ansvar för att medvetandegöra elever om hur man skapar en hållbar utveckling i framtiden.

Historiskt sett har slöjdande varit nödvändig för att skapa redskap, fordon, bereda och servera måltider, kläda och smycka sig, det vill säga livsuppehållande funktioner. Borg frågar sig om slöjden kan vara ett grundläggande behov hos människan? Ett svar på den frågan kan vara att hon i sina studier fann att grundläggande slöjdekunskaper i alla fall gör det lättare att kunna fungera i vardagslivet (Borg, 2001). Johansson skriver att ”Dagens främlingskap för material kan minska när ungdomar får slöjda” (2009:9). Vilket betyder att när en elev får uppleva material, tekniker, redskapens möjligheter och begränsningar lär den sig ett kunskapsarv. Maskinerna kan inte allt. Att uppleva material och få kännedom om dessa i slöjdämnet skapar i framtiden bättre konsumenter som kan avgöra olika kvalitéer, var de kommer ifrån och hur de tillverkats, hur dessa tas omhand bäst och hur de kan återanvändas Borg, 2001; Johansson, 2009).

Att kunna slöjda har också ekonomiska fördelar till exempel att kunna lappa och laga sådant som slits eller går sönder spar både på den privata ekonomin och samhällets konsumtion och i sin tur miljön. Den hållbara utvecklingen är högsta angelägenhet för vårt dagliga liv och för framtiden skriver både Borg (2001) och Johansson (2009). Nygren-Landgårds skriver att i framtidens samhälle kommer det behövas helhetskunnande och helhetsansvar, något som slöjdundervisningen tillåter eleven att träna på genom hela skapandeprocessen från formgivning till tillverkning och hela processen kräver en kritisk iakttagelseförmåga. Vidare

skriver hon att modern skolslöjd förutsätter kompetenser i ekologi, social, kulturell och ekonomiska kunskaper samt att ta ansvar för förhållanden som uppstår. Det vill säga hållbar utveckling, som i framtiden troligtvis blir integrerad i all typ av verksamhet i vårt samhälle skriver Nygren-Landgårds (2003).

3.2. Kursplanen för slöjd från 2011

I den andra delen av resultatet som redovisas här nedan ligger fokus på läroplanens kursplan för slöjd från 2011. Här kommer jag redogöra för innehållet i slöjdämnet och betygskriterierna för att nå godkänt (E) för åk 7-9. Jag har valt att redovisa endast denna del då det är intressant att koppla det tidigare avsnittet i litteraturgenomgången till vad man minst bör kunna när man går ut åk 9 eftersom slöjd inte finns på gymnasiet och i åk 9 är det sista gången eleven möter ämnet. Hela punkten 3.2. utgår från kursplanen för slöjd från 2011 (Skolverket, 2011).

Kursplanen inleds med att belysa de fördelar som finns med att slöjda som att till exempel att få uttrycka sig, finna konkreta lösningar i olika situationer utifrån olika behov och att utveckla kreativitet. Ämnesexperterna som var med och skrev kursplanen menar att dessa egenskaper är positiva både för den personliga utvecklingen men också viktiga för samhällets utveckling.

Därefter specificeras fyra förmågor i kursplanens syfte. Den första handlar om att eleverna ska få möjlighet att utveckla ”kunskaper i olika hantverk och förmågan att arbeta med olika material och uttrycksformer” (Skolverket, 2011: Ämnets syfte). Den andra förmågan som beskrivs handlar om att eleverna ska bli nyfikna på att experimentera med olika material och att vara kreativa. Den tredje förmågan berör att eleven ska kunna göra medvetna val när det gäller färger, former, material och tekniker men även vad som gäller för att skapa en god arbetsmiljö och främja en hållbar utveckling. Den sista förmågan av de fyra innehåller målen att eleverna ska öka sin medvetenhet kring slöjdande och estetiska traditioner.

Sammanfattningsvis skrivs det att slöjdämnet ska ge möjlighet att utveckla förmågan att:

- formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga redskap, verktyg och hantverkstekniker,
- välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet och utifrån kvalitets- och miljöaspekter,
- analysera och värdera arbetsprocesser och resultat med hjälp av slöjdspecifika begrepp, och
- tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck (Skolverket, 2001: Ämnets syfte).

Vidare bryts dessa fyra förmågor ner i konkreta punkter för varje förmåga. Dessa blir hållpunkter till vad slöjdundervisningen måste innehålla i de olika årskurserna. Nedan beskrivs innehållet för åk 7-9.

3.2.1. Slöjdämnets innehåll i årskurs 7-9

Under den första rubriken *Slöjdens material, redskap och hantverkstekniker* finns fem punkter som eleverna ska ha lärt sig när de slutar årskurs 9. Den första innehåller att eleven ska lära känna olika material som metall, trä och textil men även nyproducerade och återvunna material. Den andra belyser att det är viktigt att eleven vet hur de ska benämna och använda olika verktyg, redskap och maskiner på ett säkert och ändamålsenligt sätt. Den tredje punkten ger eleven utmaning i att den ska klara av utvecklade former av hantverkstekniker och begrepp som hör till dessa tekniker. En sådan teknik kan vara gjutning, vävning eller svarvning. Punkt nummer fyra handlar om att eleven ska kunna läsa, förstå, följa och använda sig av beskrivningar, färdiga modeller, mönster och skisser som vägvisare i sitt eget projekt. Dessa ska även kunna kopplas till matematiska beräkningar. Den sista punkten innehåller att eleven ska få goda kunskaper om bland annat ljudnivåer och arbetsställningar, det vill säga arbetsmiljö och ergonomi.

Den andra rubriken *Slöjdens arbetsprocesser* innehåller tre punkter som handlar om slöjdens arbetsprocesser. Första punkten beskriver alla delar i ett slöjdarbete från ide till färdig produkt. Fokus ligger i hur de olika delarna påverkar varandra och det slutliga resultatet, eleven bör alltså kunna utvärdera och reflektera över sitt färdiga resultat. Den andra punkten beskriver att eleverna ska få möjlighet att undersöka och experimentera med olika material, funktioner och konstruktionsmöjligheter. Rubriken om arbetsprocesser avslutas med att eleven ska kunna dokumentera sin arbetsprocess och sitt resultat i ord och bilder.

Under den tredje rubriken *Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer* finns 4 punkter. De två första punkterna berör inspiration och elevens egna idéer. I den första punkten anges det att arkitektur, konst och design ska finnas med som inspirationskällor medan det i den andra punkten anges att eleverna ska jobba med egen formgivning. Den tredje punkten innehåller mode och trender och hur dessa påverkar oss människor. Rubriken avslutas med en punkt om slöjd och hantverk i olika länder som uttryck för olika identiteter.

Den sista rubriken *Slöjden i samhället* innehåller två punkter. I den första punkten anges det att slöjdämnet ska innehålla ”Design, konsthantverk, hemslöjd och andra slöjdformer i det offentliga rummet” (Skolverket, 2011: Centralt innehåll i årskurs 7-9). I den andra och sista punkten står det att eleverna ska få kunskaper om produktion av olika material utifrån hållbarhetsperspektiv (Skolverket, 2011).

3.2.2. Betygskriterier för årskurs 7-9 i slöjd

Vad är det då som bedöms i slutet på årskurs 9 för att en elev ska nå godkänt (E) i slöjdämnet? Det finns åtta stycken olika bedömningskriterier och eleven måste visa minst godkänt på alla dessa kriterier. Det första kriteriet är att eleven ska kunna slutföra ett slöjdarbete med hjälp av instruktioner på ett enkelt sätt. Det andra kriteriet kräver att eleven i huvudsak kan använda handverktyg, redskap och maskiner. Vidare i det tredje kriteriet krävs att eleven på ett enkelt sätt motiverar de val den gjort under arbetet med kopplingar till kvalitet och miljöaspekter. I kriterie nummer fyra står det att eleven ska med hjälp av inspirationsmaterial kunna bidra till att utveckla egna idéer. Det femte kriteriet innehåller experimenterande då eleven ska kunna pröva hur olika material och hantverkstekniker kan kombineras. I det sjätte kriteriet står det om självständighet och att eleven själv ska bidra till att leda slöjdarbetet framåt. Näst sista kriteriet innebär att eleven ska kunna beskriva sin arbetsprocess med några slöjdspecifika begrepp. I beskrivningen ska eleven kunna ge enkla omdömen om arbetsprocessen och visa på samband mellan produktens form, funktion och kvalitet. Enligt det sista kriteriet ska eleven kunna tolka ett slöjdföremåls uttryck och koppla dessa till egna erfarenheter, trender och traditioner i olika kulturer.

4. DISKUSSION

I detta kapitel tittar jag närmare på vilket sätt slöjdforskning och kursplanen för slöjd från 2011s formuleringar överensstämmer eller skiljer sig åt. I varje tema presenteras först innehållet från resultatets första del *Vad innehåller slöjdämnet enligt slöjdforskning?* kortfattat och kommenteras därefter med en utförligare text om likheter och skillnader jämfört med den andra delen, *Kursplanen för slöjd från 2011*.

4.1. Personlig utveckling

Ett tydligt tema jag fann i forskningsresultatet var att slöjdämnet bidrar till personlig utveckling. Nedan följer de fyra olika stycken som framkom i slöjdforskningsresultatet och som berör temat.

Den första punkten i temat personlig utveckling handlar om att utvecklas mentalt i olika tankesätt och att bli medvetenhet om dessa (Borg, 2001; Nygren-Landgårds, 2003 och Hetland, m.fl., 2007). I det centrala innehållet för slöjd från Lgr 11 under rubriken estetiska och kulturella uttrycksformer står det att man ska ta upp att det finns olika alternativ på hur man kan se på mode och trender, det vill säga vad en sak uttrycker och signalerar och hur det/den påverkar individen. Dessutom ska undervisningen beröra hur man slöjdar på olika platser och i olika kulturer. Sammantaget gör dessa två punkter att eleven blir medveten om att det finns flera olika sätt att se på saker eller ett problem, det finns inte bara ett rätt svar. Det som kan kopplas samman med detta från betygskriterierna är att eleven ska kunna tolka slöjdföremåls uttryck och föra enkla resonemang med kopplingar till egna erfarenheter samt trender och traditioner i olika kulturer (Skolverket, 2011).

Borg (2001), Nygren-Landgårds (2003), Hetland, m.fl. (2007), Johansson (2009) och Westerlund (2015) finner att man i slöjdämnet får möjlighet att skapa ett eget uttryck, omsätta tankar, känslor, behov eller inre föreställningar genom ett fritt skapande. Detta stämmer överens med tre av fyra punkter under *Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer* i

kursplanen för slöjd. Det anges i kursplanen att eleverna ska använda sig av olika inspirationskällor och förebilder när de skapar men även att de ska få tänka helt fritt och göra egna formgivningar. Den tredje punkten handlar om att få kunskap om slöjd och hantverk från olika länder och kulturer. Detta tolkar jag som ett exempel för eleverna att se hur andra har uttryckt sina identiteter och skapat alster efter sina behov. I betygskriterierna står det endast att eleven ska bli erbjuden inspirationsmaterial och att hen ska kunna använda dessa för att utveckla egna idéer (Skolverket, 2011).

Vidare fann jag att eleven i slöjden ska få möjlighet att visa sig själv och våga misslyckas och att individen kan lära sig att växa av dessa erfarenheter (Borg, 2001; Nygren-Landgårds, 2003 och Westelund, 2015, jämför även med Hetland, m.fl. (2007) som skriver om att kunna lösa problem, det vill säga att experimentera och att ta risker samt att prova alternativa lösningar i under 4.3.1. *problemlösning* och under 4.3.3. *företagsamhet* där skriver Nygren-Landgårds (2003) om att en del av att vara företagsam är att kunna lösa problem och prova sig fram till en lösning). I det centrala innehållet i kursplanen för slöjd och i betygskriterierna finns det inte något som tydligt formulerat om detta. Men läser man lite närmare om slöjdens arbetsprocesser så står i det centrala innehållet att eleven ska få möjlighet att träna på ”Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och värdering och hur delarna i arbetsprocessen samverkar och påverkar resultatet” (Skolverket, 2011: Centralt innehåll i årskurs 7-9). Att överväga och framställa kan tolkas som att veta hur man ska göra för att få ett visst resultat men även som att pröva sig fram och efter ett misstag överväga att göra på ett annat sätt och på så vis växa av den erfarenheten. Läser man vidare i betygskriterierna blir det lite mer tydligt då det står att eleven för betyg E ska kunna ”pröva hur material och hantverkstekniker kan kombineras med hänsyn till föremålens form och funktion” (Skolverket, 2011: Kunskapskrav för slutet av årskurs 9). Det står även att eleven ska kunna föra sitt arbete framåt och bidra till olika handlingsalternativ vilket är det samma som att våga försöka själv och att visa sig själv för andra och vad man kan (Skolverket, 2011).

Tid för eftertanke och reflektion är också del av slöjdämnet skriver Johansson (2009) (jämför med vad Hetland, m.fl. (2007) skriver om att genom reflektion medvetandegöra elever till vad som leder till framgång i ämnet under 4.3. *processtänkande*). I jämförelsen med kursplanen för slöjd kan det noteras att eleverna ska värdera slöjdarbetets olika delar och hur dessa påverkat resultatet, detta står under *Slöjdens arbetsprocesser*. Innebörden av detta är att eleverna ska komma igång och börja tänka på sin egen process och bli medvetna om vad som leder till

framgång. Detta blir mer tydligt i bedömningskriterierna genom tre olika bedömningskrav. Eleverna ska kunna motivera sina val av tillvägagångssätt, ge omdömen om sin arbetsprocess och dessutom kunna tolka ett slöjdföremål och göra kopplingar till egna erfarenheter, trender och traditioner i olika kulturer för att nå godkänt (Skolverket, 2011).

Den sista punkten under personlig utveckling handlar om att elever kan lära sig engagemang och tålamod i slöjdämnet (Hetland, m.fl., 2007; Lindström, 2009 och Westerlund, 2015) (jämför med vad Borg, (2001), Johansson (2002) och Nygren-Landgårds (2003) skriver om att utveckla företagsamhet, självständighet och intresse för ett livslångt lärande under 4.3.3. företagsamhet.). Detta saknas i det centrala innehållet men nämns i betygskriterierna genom att eleven till viss del ska kunna ta egna initiativ för att leda arbetet framåt samt att de kan slutföra ett slöjdföremål med viss hjälp (Skolverket, 2011).

4.2. Utveckla kunskaper i material, verktyg och tekniker

Ett annat tema som upptäcktes i forskningsresultatet var att slöjdämnet bidrar till att utveckla kunskaper i material, verktyg och tekniker. Nedan följer tre stycken med det som framkom i slöjdforskningsresultatet som berör temat samt hur det kan kopplas samman med kursplanen för slöjd.

Hetland, m.fl. (2007), Johansson (2009) och Westerlund (2015) menar att slöjdämnet bör innehålla kunskaper för att kunna göra kvalificerade val av material, verktyg och tillvägagångssätt samt att eleven ska få en ökad teknik och maskinförståelse. Detta stämmer bra överens med innehållet i kursplanen för slöjd. Under rubriken *Slöjdens material, redskap och hantverkstekniker* finns tre punkter som hänger samman med vad Hetland, m.fl. och Johansson skriver. Dessa punkter beskriver att eleven ska få använda olika typer av material, nya och återanvända samt att prova på att kombinera dessa med varandra. Eleven ska vidare få prova och lära sig behärska handverktyg, redskap och maskiner på ett säkert sätt. Utöver detta ska eleven också få möjlighet att lära sig utvecklade hantverksformer. Även under *Slöjden i samhället* finns det en koppling då det står att eleven ska få kunskaper om material och hur dessa produceras på ett hållbart sätt. I betygskriterierna finns två kriterier som

stämmer in på ovanstående. Eleven ska kunna framställa föremål utifrån instruktioner samt på ett säkert sätt kunna använda handverktyg, redskap och maskiner (Skolverket, 2011).

Att förstå vår historia vilket ger en trygghet som kan sammankopplas med överlevnadskunskap samt respekt för slöjdarens insats och kunnande var också något som Borg (2001), Johansson, (2009) och Westerlund (2015) skrev om. I slöjdämnet centrala innehåll står det inte något tydligt om detta i en punkt. Men det finns en under rubriken *slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer* och den handlar om att eleven erhålla kunskaper om slöjd och hantverk i Sverige och andra länder. Här finns en stor möjlighet för en historisk tillbakablick om hur man gjorde förr innan maskinerna fanns och att inte bara fokusera på hur slöjdande går till idag vilket ger förståelse om vår historia. I betygskriterierna står det att eleven ska kunna tolka föremåls uttryck samt koppla dessa till trender och traditioner i olika kulturer (Skolverket, 2011).

4.3. Problemlösning och processtänkande

Det tredje temat från forskningsresultatet är problemlösning och processtänkande. Detta tema är indelat i tre underrubriker för att bli lättare att ta till sig då innehållet i temat är stort och rymmer mycket information som riktar sig åt lite olika håll. Den första delen behandlar problemlösning, den andra processtänkande och till sist finns en tredje del som berör företagsamhet och självständighet.

Problemlösning

Den första punkten under temat problemlösning handlar om Nygren-Landgårds (2003) och Westerlunds (2015) tankar om att slöjdundervisningen bör vara elevstyrd för att eleverna ska kunna lösa problem. I kursplanen har jag letat efter indikationer på att undervisningen ska vara elevstyrd och fann två punkter under rubriken *Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer*. Eleverna ska få möjlighet att bearbeta egna idéer utifrån arkitektur, konst och design samt göra helt egna formgivningar. I betygskriterierna finns det tre kriterier som stämmer in på elevstyrd undervisning, eleven ska kunna motivera egna val, utveckla egna idéer och själv föra sitt arbete framåt med viss hjälp (Skolverket, 2011).

Hetland, m.fl. (2007) skriver om att kunna lösa problem, det vill säga att experimentera och att ta risker samt att prova alternativa lösningar (jämför med 4.1 personlig utveckling där både Borg (2001) och Nygren-Landgårds (2003) skriver om ett liknande innehåll fast med fokus att våga misslyckas och under 4.3. företagsamhet där skriver Nygren-Landgårds (2003) om att en del av att vara företagsam är att kunna lösa problem och prova sig fram till en lösning). I det centrala innehållet för slöjd under rubriken *Slöjdens arbetsprocesser* anges det att eleverna ska få möjlighet att undersöka olika material och konstruktionsmöjligheter samt att lära sig om slöjdarbetets olika delar. I det ingår det att ta beslut och överväga de bästa lösningarna på hur produkten ska utformas samt att reflektera över vad som gått bra eller mindre bra och varför. I betygskriterierna finns två förmågor kopplade till att kunna lösa problem och dessa är, att kunna pröva olika material och hantverkstekniker och hur de kan kombineras beroende på önskat slutresultat. Samt att eleven ska kunna bidra till att arbetet leder framåt och ge enkla omdömen om arbetsprocessen och vad som har gått bra eller mindre bra och varför (Skolverket, 2011).

Att kunna använda matematiska beräkningar är en del av slöjddämnet och problemlösning enligt Johansson (2009). Detta är också klart och tydligt i slöjddämnets centrala innehåll där det står att elever ska få möjlighet att läsa bland annat arbetsbeskrivningar och koppla dessa till matematiska beräkningar (Skolverket, 2011). I betygskriterierna står det inget som hör ihop med matematiska beräkningar, vilket kanske inte är så konstigt eftersom det inte är en förmåga som kan bedömas.

Hetland, m.fl. (2007) skriver att problemlösning också kan vara att kunna ge kritik till sig själv och andra. Det finns inget i kursplanen som direkt talar för att eleverna ska lära sig att ge och ta kritik i slöjddämnet. Under *Slöjdens arbetsprocesser* finner vi det närmaste som handlar om att eleven ska värdera sin egen insats och hur arbetsprocessen påverkat det slutliga resultatet, en typ av kritik till sig själv, och till sin hjälp har de sin egen dokumentation av arbetsgången. I betygskriterierna handlar det om att kunna ge omdömen om sin egen arbetsprocess (Skolverket, 2011). Överlag finner jag inte mycket underlag för att ge och ta kritik i kursplanen för slöjd. På ett sätt säger detta att det inte är det här som undervisningen ska fokusera på. Men jag tror att eleverna skulle dra nytta av att ge och få kritik för att utvecklas i sina arbetsprocesser. Detta är något som skulle kunna förtydligas i det centrala innehållet på sikt.

Processtänkande

En tydlig punkt som Borg (2001), Johansson (2002), Nygren-Landgårds (2003), Hetland, m.fl. (2007) och Westerlund (2015) skriver om är att få en helhetsförståelse genom att följa en hel process från idéstadiet till en färdig produkt att eleverna kan planera sina egna arbeten och göra olika val under genomförandet (jämför med temat av Borg (2001) och Johansson (2009) att lära sig ett kunskapsarv, att få uppleva material och tillverkningsprocesser som finns under 4.5. Helhetssyn och en hållbar utveckling.). Det som stämmer överens med detta i det centrala innehållet för slöjd finns under rubriken *Slöjdens arbetsprocesser*. Klart och tydligt står det att slöjdamnet ska innehålla alla delar av en process: ”idéutveckling, överväganden, framställning och värdering och hur delarna i arbetsprocessen samverkar och påverkar resultatet” (Skolverket, 2011: Centralt innehåll i årskurs 7-9). Även i betygskriterierna för att nå godkänt blir det tydligt då hela 3 förmågor hör samman med att följa en hel process. Eleven ska kunna framställa en färdig produkt samt kunna välja olika handlingsalternativ för att nå dit. Utöver detta ska eleven kunna ge enkla omdömen om sin arbetsprocess (Skolverket, 2011).

Den näst sista punkten är att kunna tänka abstrakt och teoretiskt det vill säga ha en visuell föreställningsförmåga (Borg, 2001; Johansson, 2002; Hetland, m.fl., 2007; Lindström, 2009 och Westerlund, 2015). Även här syns en tydlig koppling med kursplanens centrala innehåll under rubriken *Slöjdens material, redskap och hantverkstekniker* då det står att ämnet ska innehålla ”Två- och tredimensionella skisser, modeller, mönster och arbetsbeskrivningar och hur de kan läsas, följas och kopplas till matematiska beräkningar” (Skolverket, 2011: Centralt innehåll i årskurs 7-9). Däremot saknas kopplingen helt i betygskriterierna.

Den sista punkten handlar om att genom reflektion medvetandegöra elever till vad som leder till framgång i ämnet, detta skriver Hetland, m.fl.(2007) om (jämför med vad Johansson (2009) skriver om under 4.1 Personlig utveckling om tid för eftertanke och reflektion). Detta kan ske genom självbedömning, att ge varandra kritik eller samtal där eleven får förklara sina intentioner och val under arbetet samt vad som har gått bra och mindre bra (Hetland, m.fl., 2007). I kursplanens centrala innehåll nämns detta i två punkter under rubriken *Slöjdens arbetsprocesser*. Den första handlar om att eleven ska dokumentera sitt arbete och resultat i ord och bild. Detta blir sedan en grund för den andra punkten där eleven ska värdera sitt eget arbete och hur det har påverkat resultatet. I betygskriterierna syns också ett tydligt mönster att

eleven ska motivera val och tillvägagångssätt och ge omdömen om sin arbetsprocess för att bli medveten om vad som leder till framgång. De ska även reflektera över andra föremål och dess uttryck och göra egna kopplingar till erfarenheter, trender och traditioner (Skolverket, 2011). Alla dessa förmågor kan tolkas som olika sätt att reflektera över vad som leder till framgång. Det som kan saknas i kursplanen för slöjd är anvisningar om hur reflektionen ska gå till. Utifrån detta tänker jag att det här är en av de viktigare sakerna som vi slöjdlärare ska sätta fokus på när vi undervisar. Vi kan vara fria i hur vi får igång elevernas reflekterande och det finns kanske inte ett sätt som passar för alla elever men det är viktigt att få igång dem att börja reflektera över sin lärprocess.

Företagsamhet och självständighet

Att utveckla företagsamhet, självständighet och intresse för ett livslångt lärande menar Borg (2001), Johansson (2002), Nygren-Landgårds (2003) och Westerlund (2015) är en del av vad slöjdamnet handlar om (jämför med Hetland, m. fl. (2007) och Lindström (2009) i avsnittet om *Engagemang och tålamod under 4.1. Personlig utveckling*). I kursplanens centrala innehåll saknas i stort sett kopplingar till detta. Ett undantag finns under *Slöjdens arbetsprocesser* där det står att eleven ska få möjlighet att lära sig hela skapandeprocessen från ide till färdig produkt vilket passar in med företagsamhet. Läser man vidare i betygskriterierna så finns det fler kopplingar att dra till både företagsamhet och självständighet genom att eleven ska kunna utföra enklare slöjdföremål utifrån instruktioner, själv välja tillvägagångssätt, utveckla egna idéer och vara den som driver arbetet framåt (Skolverket, 2011). Att det inte står mer om företagsamhet och självständighet i kursplanen för slöjd kan bero på att det är ett av läroplanens övergripande mål och gäller för alla ämnen i skolan.

En del av att vara företagsam är att kunna lösa problem och prova sig fram till en lösning skriver Nygren-Landgårds (2003) och Westerlund (2015), (jämför med stycket om att Experimentera och att ta risker samt att prova alternativa lösningar (Hetland, m.fl. 2007) under 4.3. *Problemlösning* och stycket att våga visa sig själv, misslyckas och växa utifrån sina erfarenheter och mognad (Borg, 2001 och Nygren-Landgårds, 2003) under 4.1 *Personlig utveckling*). I det centrala innehållet för slöjd under rubriken *Slöjdens arbetsprocesser* står det att eleverna ska få möjlighet att undersöka olika material och konstruktionsmöjligheter samt att de ska lära sig om slöjdarbetets olika delar och i det ingår det att ta beslut och överväga de

bästa lösningarna på hur produkten ska utformas samt att reflektera över vad som gått bra eller mindre bra och varför. I betygskriterierna finns två förmågor kopplade till att kunna lösa problem och dessa är, att kunna pröva olika material och hantverkstekniker och hur de kan kombineras beroende på önskat slutresultat. Samt att eleven ska kunna bidra till att arbetet leder framåt och ge enkla omdömen om arbetsprocessen och vad som har gått bra eller mindre bra och varför (Skolverket, 2011).

4.4. Kommunikation

Det fjärde temat som nämns i litteraturbakgrunden handlar om kommunikation. Precis som tidigare är detta tema indelat i underrubriker för att bli lättare att ta till sig då innehållet i temat är stort och rymmer mycket information som riktar sig åt lite olika håll. Temat kommunikation innehåller fyra rubriker och inleds med *Språkutveckling*, därefter följer *Interaktion* och *Broar mellan människor* och avslutas med *Jämställdhet*.

Språkutveckling

Att kunna kommunicera med omgivningen genom föremål är den första punkten som hör samman med kommunikation (Borg, 2001, Hetland, m.fl., 2007 och Westerlund, 2015). Här finns det flera kopplingar till det centrala innehållet. Framförallt under rubriken *Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer* där tre av fyra punkter kan hittas. Den första handlar om att ha olika inspirationskällor som konst, design och arkitektur. Den andra handlar om hur man kan bli påverkad av mode och trender och vad dessa uttryck symboliserar. Den tredje innehåller slöjd i Sverige och andra länder och hur man uttrycker sig på olika sätt beroende på vilken kultur man tillhör (Skolverket, 2011). Att bli inspirerad av konst, design och eller arkitektur är ett sätt att medvetet eller omedvetet säga något, kommunicera något till någon annan. De andra två punkterna handlar mera om att medvetandegöra eleverna att det finns ett språk och att saker kan symbolisera något eller uttrycka en åsikt. Den sista punkten i det centrala innehållet hittar man under rubriken *Slöjden i samhället* och den innehåller ett nutidsperspektiv om var vi kan hitta slöjd, design, hemslöjd och konsthantverk idag och vad den betyder i det offentliga rummet. Tittar man på betygskriterierna så finns det tre kriterier som kan höras samman med att kommunicera med föremål. Ingen av dem grundar sig på vad

eleven vill säga eller vad den tror andra vill säga med sina saker utan mer om att kunna slutföra ett slöjdföremål till en produkt, använda material, redskap och verktyg på det sätt som behövs för att få det resultat de vill att produkten ska ha och att kunna bidra med idéer till vad den vill göra inom ramarna för uppgiften (Skolverket, 2011).

Ett annat tema inom kommunikation var att kunna tolka avancerade texter, tolka bilder och symboler som Johansson skriver om både 2001 och 2009. Detta finns med i fyra punkter i det centrala innehållet. Först under *Slöjdens material, redskap och hantverkstekniker* där det står att man i slöjdamnet ska få lära sig hur man kan läsa, tolka och följa arbetsbeskrivningar, mönster, modeller och skisser. De andra tre punkterna finns under *Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer*. Den första berör att eleven ska kunna använda och tolka arkitektur och konst som inspiration i sina arbeten. Den andra att eleven ska kunna tolka uttrycken i mode och trender och den tredje att eleven ska få kunskap om slöjd och hantverk i Sverige och andra länder (Skolverket, 2011). Den kunskapen blir en plattform för att kunna tolka symboler och bilder, och även texter. I betygskriterierna står det att eleven för att nå godkänt ska kunna följa instruktioner för att slutföra ett slöjdföremål samt att kunna ”ge enkla omdömen om arbetsprocessen med viss användning av slöjdspecifika begrepp” (Skolverket, 2011: Kunskapskrav för slutet av årskurs 9). Det betyder att de måste kunna använda den information de fått fram från tolkningarna av avancerade texter, bilder och eller symboler. Det tydligaste kriteriet enligt bedömningskriterierna är att eleven ska kunna tolka slöjdföremåls uttryck (ibid).

Interaktion

Att kunna kommunicera och integrera med både verbala och ickeverbala uttrycksformer är en punkt inom temat kommunikation som Johansson (2002) skriver om. De likheter som går att finna i det centrala innehållet från kursplanen för slöjd från 2011 handlar om kommunikation, under *Slöjdens arbetsprocesser* står det att eleven ska dokumentera sin process och sitt resultat samt under *Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer* står det att eleven ska kunna göra egna formgivningar, det vill säga kommunicera något med sitt föremål. I betygskriterierna finns det flera krav på att eleven ska kommunicera genom att motivera sina val, utveckla egna idéer (som sedan kommuniceras i ett föremål), ge omdömen om sin arbetsprocess och tolka uttryck i färdiga alster och koppla dessa till egna erfarenheter, trender och traditioner(Lgr11). Alla dessa 4 punkter handlar om kommunikation. Utöver dessa finns

det ett krav på att eleven ska kunna föra sin arbetsprocess framåt till största del på egen hand men med bidrag från andra håll (ibid). Det är först i denna punkt som jag kan se något som kopplar till interaktion i kursplanen.

Vidare skriver Johansson (2002) och Westerlund (2015) att elever är medarrangörer i varandras arbeten och att de samarbetar mycket under lektionerna. I kursplanens centrala innehåll står det inget om att slöjdämnet ska innehåll samarbete. I betygskriterierna kan vi dra samma slutsats som ovan att när eleven bidrar till att ta sig framåt i sitt eget arbete finns det öppningar för kunna att samarbeta och ge varandra råd till viss del (Skolverket, 2011).

Broar mellan människor

Borg (2001) och Westerlund (2015) menar att slöjdämnet kan vara en brygga mellan skola och vardag. I kursplanen för slöjd finns inget som hänger ihop med detta, varken i det centrala innehållet eller i betygskriterierna. Det är inte heller något konstigt eftersom detta är en bieffekt av elevernas inflytande över sina slöjdarbeten och att eleverna ska ha inflytande anges i det centrala innehållet för slöjd och betygskriterierna, se *4.3 Problemlösning och processtänkande* och rubriken problemlösning.

Att kunna möta andra personer mellan generationsgränser, olika kulturella och sociala bakgrunder menar Borg (2001), Johansson (2009) och Westerlund (2015) är en del av slöjdande. Detta finns i det centrala innehållet för slöjd och *Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer*. I slöjdämnet ska elever få möjlighet att lära sig om ”Slöjd och hantverk i Sverige och andra länder som uttryck för etnisk och kulturell identitet” (Skolverket, 2011: Centralt innehåll i årskurs 7-9). Detta blir en kunskapsplattform för förståelse för andra människor och ett sätt att ha ett gemensamt intresse och kunskapsområde som kan öppna för samtal. I betygskriterierna står det inget som hör samman med att möta andra människor. Men att det står med i det centrala innehållet är viktigt då Sverige mer och mer blir ett multikulturellt land med många nationaliteter och kulturer, alla ska bo och trivas i vårt land och då krävs det att vi har kunskap och förståelse för de olika kulturer som ryms där. Det är ett sätt att som kursplanen aktivt tar ställning till att alla människor är lika värda oavsett vem man är och varifrån man kommer.

Jämställdhet

Den sista punkten i temat handlar om att motverka traditionella mönster och öka jämställdheten (Borg, 2001; Hasselskog, 2009 och Westerlund, 2015). Det står inte i kursplanens innehåll att detta är något som specifikt som slöjdämnet ska ta upp. Däremot finns det en punkt under *Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer* i det centrala innehållet som säger att eleven ska få möjlighet att fundera över och diskutera om ”Mode och trender, vad dessa uttryck signalerar och hur de påverkar individen” (Skolverket, 2011: Centralt innehåll i årskurs 7-9). Vilket kan vara ett sätt att motverka traditionella mönster. Kopplingen i betygskriterierna är också väldigt vag men det finns möjligheter att ta upp ämnet men det är då upp till varje lärare att tolka in detta. Det står att eleven ska kunna tolka föremåls uttryck och koppla till trender, erfarenheter och traditioner i olika kulturer (Skolverket, 2011). Att det inte står mer om jämställdhet i kursplanen för slöjd kan bero på att det är ett av läroplanens övergripande mål och gäller för alla ämnen i skolan.

4.5. Helhetssyn och en hållbar utveckling

Det avslutande temat från resultatet och denna jämförelse mellan vad forskningen säger om innehållet i slöjdämnet och vad det tår i kursplanen från 2011 handlar om att slöjdämnet bidrar till kunskap om en hållbar utveckling och ökar miljömedvetenhet hos elever. Detta tema innehåller tre stycken som redovisas nedan.

Den första punkten innehåller att lära sig ett kunskapsarv, att få uppleva material och tillverkningsprocesser, detta skriver både Borg (2001) och Johansson (2009) om (jämför med avsnitt 4.3.2. *Processtänkande*, där Borg (2001), Johansson (2002), Nygren-Landgårds (2003) och Hetland, m.fl. (2007) menar att en del av slöjdämnet är att få en helhetsförståelse genom att följa en hel process från idéstadiet till en färdig produkt). I kursplanens centrala innehåll finns det många kopplingar som samstämmer med det ovanstående. De två första finns under *Slöjdens material och hantverkstekniker* och innehåller att eleverna ska få använda olika typer av material och lära sig använda handverktyg, redskap och maskiner. Vidare finns nästa koppling under *Slöjdens arbetsprocesser* där står det att eleven ska få kännedom om hela

arbetsprocessen från ide till färdig produkt. Den sista kopplingen i det centrala innehållet står under *Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer* och innehållet är att eleven ska få lära sig om slöjd och hantverk runt om i värden. Även i betygskriterierna finns det starka kopplingar till ovanstående genom krav på att eleven ska kunna framställa en egen produkt genom att använda redskap och liknande samt att kunna reflektera och dra egna kopplingar mellan slöjdföremål och egna erfarenheter, trender och traditioner (Skolverket, 2011).

Den andra punkten under temat helhetssyn och hållbar utveckling handlar om att skapa en medvetenhet hos eleverna om en hållbar utveckling enligt Borg (2001), Nygren-Landgårds (2003) och Johansson (2009). Den första kopplingen finns i det centrala innehållet och står under *Slöjdens material, redskap och hantverkstekniker* och innehållet är att elever ska lära sig att återbruka gamla material likaväl som att använda sig av nya. Den andra kopplingen till temat finns i under *Slöjden i samhället* och belyser tydligt att läraren ska undervisa om ”olika material och hur de produceras ur ett hållbarhetsperspektiv” (Skolverket, 2011: Centralt innehåll i årskurs 7-9). Även i betygskriterierna finns det två kopplingar att dra. Den första är kravet på att eleven ska kunna arbeta och slutföra föremål i olika material, den andra är tydligare och kräver att eleven ska motivera sina val utifrån kvalitets och miljöaspekter (Skolverket 2011).

Den sista punkten inom temat är att ta ansvar för de förhållanden som uppstår och att skapa en kritisk iakttagelseförmåga (Borg, 2001, Nygren-Landgårds, 2003 och Johansson, 2009). Om detta finner jag inget i det centrala innehållet för slöjd. Däremot finns det några punkter i betygskriterierna som belyser detta. Den första är att eleven ska motivera sina val och tillvägagångssätt, dessutom ska eleven själv ansvara för att leda arbetsprocessen framåt och kunna ge enkla omdömen om sin arbetsprocess (Skolverket, 2011).

6. SLUTDISKUSSION

Detta kapitel inleds med en diskussion om den metod som använts under arbetets gång. Efter det följer mina slutsatser och kapitlet avslutas med förslag till fortsatt forskning.

6.1. Metoddiskussion

Den metod som använts i uppsatsen har varit en systematisk litteraturstudie som har inspirerats av fenomenografin och det har fungerat bra som metod med syftet var att söka och finna likheter och olikheter mellan kursplanen för slöjd från Lgr11 och aktuell slöjdforskning. I metoden är författaren ett verktyg och det gör att en annan författare hade kunnat se andra saker eller dragit andra slutsatser. Tillförlitligheten i denna uppsats bygger på att jag öppet redovisat mina metoder och tillvägagångssätt samt den vetenskapliga hederligheten.

Något annat som varit problematiskt under arbetet med att söka litteratur var att finna relevant internationell litteratur. Det beror till viss del på valet av ämne som begränsats till området för slöjdforskning som överlag är väldigt litet och endast finns i ett fåtal länder vilket leder till att det inte finns så mycket litteratur skriven inom området. Hade ämnet för uppsatsen breddats till att beröra konstnärliga ämnen, till exempel bildämnet, hade det funnits gott om internationell litteratur men tiden för denna uppsats räcker inte till för det. Däremot hade det varit en intressant vinkling.

Den litteratur som jag har använt i studien har inte bara berört svensk skolslöjd utan även konstnärliga ämnen i USA (Heatland, m.fl., 2007), och slöjd i Finland (Nygren-Landgårds, 2003), vilket givetvis har påverkat resultatet. Det blir svårt att dra några generella slutsatser om den svenska skolslöjden eftersom att det är ett blandat underlag. Däremot ger det en intressant inblick i liknande ämnen och hur man tänker på liknande sätt utanför Sverige och i snarlika ämnen. Att flera av de forskare som beskriver den svenska skolslöjden varit med och skrivit eller påverkat utformandet av kursplanen för slöjd från 2011 har också påverkat resultatet att slöjdforskning och kursplanen för slöjd stämmer väl överens med varandra.

6.2. Slutsatser

Innehållet under denna rubrik knyter an till mitt syfte *att genom en fördjupad litteraturstudie undersöka hur slöjdforskning och kursplanen för slöjd från 2011 relaterar till varandra.*

När jag tittar på resultatet och gör en överblick på innehållet kan jag konstatera att slöjdforskningen jag använt i detta examensarbete och kursplanen för slöjd från 2011 till övervägande del liknas vid varandra. Det mesta av innehållet i slöjdforskningsresultaten stämmer överens med vad som står i kursplanen och täcks upp av antingen det centrala innehållet eller finns med i betygskriterierna. Det märks att ämnesexperterna: Kajsa Borg, slöjdläroarbetsutbildningen i Umeå; Jenny Frohagen från Stockholm; Lotta Hermansson, slöjdläroarbetsutbildningen i Göteborg; Anders Narbrink, slöjdläroarbetsutbildningen i Linköping samt Peter Hasselskog, läroarbetsutbildningen i Göteborg, som utformade förslaget till den nya kursplanen för slöjd i 2011 års läroplan var insatta i den aktuella slöjdforskningen. Vad kan man då dra för slutsats av detta resultat? Jag menar att det ökar förtroendet för ämnesexperterna och att de verkligen har tagit sitt ansvar när de förändrade kunskapskraven och det centrala innehållet för att passa den nya läroplanen som kom 2011. De har följt forskningsresultat när de skrev den nya kursplanen. Det visar också att vi över lag kan ha förtroende för regeringen när det gäller både läroplaner och kursplaner, då det är den som står bakom dessa publikationer.

Men det finns intressanta fynd i resultatet och allt stämmer inte helt överens. Det finns avvikelser som kan vara intressanta att lyfta fram i ljuset. Avsnittet som handlar om kommunikation är intressant att ta upp då det där finns flera tydliga avvikelser under rubriken interaktion. Inget av innehållet som handlar om att interagera med andra elever under lektionerna finns med i kursplanen. Johansson (2002) skriver att elever är medarrangörer i varandras arbeten och att de samarbetar mycket under lektionerna men det saknas en koppling till detta i kursplanens centrala innehåll och i betygskriterierna. Vidare skriver hon att man i slöjdsalen kommunicerar och integrerar med både verbala och ickeverbala uttrycksformer (Johansson, 2002) vilket även detta saknas i kursplanen. Det som möjligtvis kan finnas med om interaktion är att eleven ska föra sitt arbete framåt med möjlighet till bidrag från andra, då det öppnar för att eleverna exempelvis kan fråga varandra om hjälp. Jag tycker att interaktion och samarbete mellan eleverna borde få större plats i slöjddämnet och borde konkretiseras mer

i kursplanen. Ett exempel är det som både Hetland, m.fl. (2007) och Johansson (2009) skriver om att genom eftertanke och reflektion medvetandegöra elever till vad som leder till framgång i ämnet. Detta skulle kunna ske mer tydligt som Hetland, m.fl., 2007 beskriver att de mest lyckade konstutbildningarna i USA gör genom själv bedömning samt att eleverna får lära sig att ge varandra kritik eller samtala med varandra och förklara sina intentioner och val under arbetet samt vad som har gått bra och mindre bra (Hetland, mfl., 2007). Visserligen är vi i slöjdamnet på god väg då det redan finns krav på att eleven ska värdera sitt eget arbete (Skolverket, 2011), men jag tror på det som Hetland, m.fl. skriver att eleverna genom att kritiskt granska varandras arbeten kan eleverna lyfta både sig själva och sina klasskompisar och faktiskt se det som de gjort bra och som en bidragande effekt kommer de att anstränga sig mer för att skapa bättre resultat.

Genom att läsa forskares artiklar, rapporter och avhandlingar har jag fått en vidare förståelse av slöjdforskares intentioner med kursplanens innehåll. Det är inte alltid lätt att tolka kursplanens innehåll och vad som menas och på det här sättet har jag fått en inblick i den senaste forskningen och det har gett mig en ökad förståelse för vad som är viktigt att lära ut och tänka på som slöjdlärare. Jag tror att jag i min undervisning håller mig mer nära forskningen nu än om jag bara hade fördjupat mig i kursplanen under min lärarutbildning.

6.3. Förslag till fortsatt forskning

Det finns flera intressanta möjligheter att fördjupa sig vidare på detta teman. Några tankar som jag har haft för fortsatt forskning är bland annat att göra en studie på hur det faktiskt ser ut i klassrummen, tänker pedagoger på att hur de ska utveckla förmågorna som slöjdforskare beskriver? En annan ide skulle kunna vara att koka ner och belysa ett av temana, då denna uppsats blev väldigt bred och det vore intressant att gå mer på djupet inom ett smalare fält. Mitt sista förslag är att göra motsatsen, bredda ännu mer och titta på likheter och skillnader bland de estetiska ämnen bild och slöjd, samt vad dessa ämnen lära kan av varandra?

REFERENSER

Alexandersson, M. (1994). ”Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus”. I B. Starrin & P. Svensson (Red.). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. Enskede: TPB.

Borg, K (S.A.). Kajsa Borgs Hemsida. Hämtad 2014-04-27 från: <http://www.kajsab.org/>

Borg, K. (2008). ”Alla dessa slöjdpåsar”. *KRUT, Kritisk utbildningstidsskrift*. Slöjd vidgar perspektiven. 133-134 (1-2/2008) 16-23

Borg, K. (2001). *Slöjdämnet: Intryck - uttryck - avtryck*. Linköping: Univ.

Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (1. uppl.) Malmö: Liber ekonomi.

Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. och Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier inom utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur och Kultur.

Friberg, F. (red.) (2012). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Hartman, S.G. (1995). *Handens pedagogik: kulturarv och utveckling inom skolslöjden*. Linköping: Linköpings univ.

Hasselskog, P. (S.A.). Personal: Peter Hasselskog. Hämtad 2014-04-27 från: <http://www.hdk.gu.se/sv/personal/peter-hasselskog>

Hasselskog, P. (2008). ”Slöjdämnet och genus - att gestalta, anpassa eller medvetandegöra?” *KRUT, Kritisk utbildningstidsskrift*. Slöjd vidgar perspektiven. 133-134 (1-2/2008) 27-41

Hetland, L.; Sheridan, K.; Veenema, S.; Winner, E. (2007). "Developing Artistic Mind: The studio Thinking Mind". *Techné Series. Knowledge, qualities and sloyd. A*, 10/2007, 19-40

Höglund, C-M.; Reuterstrand, S.; Wigerfelt, C. (S.A.) "Redaktionellt". *KRUT, Kritisk utbildningstidsskrift*. Kunskaps-Hunger. Hämtad 2015-10-17 från: <http://www.krut.a.se/>

Johansson, M. (S.A.). Personal: Marléne Johansson. Hämtad 2014-04-27 från: <http://www.hdk.gu.se/sv/personal/marlene-johansson>

Johansson, M. (2009). "Slöjdämnet - urgammalt, modernt och coolt". *KRUT, Kritisk utbildningstidsskrift*. Slöjd vidgar perspektiven. 133-134 (1-2/2008) 5-15

Johansson, M. (2002). *Slöjdpraktik i skolan: Hand, tanke, kommunikation och andra medierande redskap*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Johansson och Porko-Hudd "Introduction –knowledge quality within the field of sloyd". *Techné Series. Knowledge, qualities and sloyd. A*, 10/2007, 1-4

Lindström, L. (2009). Estetiska läroprocesser om, i, med och genom slöjd. *KRUT, Kritisk utbildningstidsskrift*. Slöjd vidgar perspektiven. 133-134 (1-2/2008) 57-68

Nationalencyklopedin (2000-). Malmö: Nationalencyklopedin. Hämtad 2014-04-27 från: <http://www.ne.se> Sökord: personlighetsutveckling.

Nygren-Landgårds, C. (S.A.). Christina Nygren-Landgårds. Hämtad 2014-04-27 från: <http://www.vasa.abo.fi/users/clandgar/default.htm>

Nygren-Landgårds, C. (2003). *Slöjd nu och då – med vad sen?* (Rapport från Pedagogiska fakulteten 5/2003). Vasa: Åbo Akademi. Pedagogiska fakulteten

Sheridan, K. (S.A.) Kimberly Sheridan. Hämtad 2014-04-27 från: <http://cehd.gmu.edu/people/faculty/ksherida/>

Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* [Lgr11]. Stockholm: Fritzes. Hämtad 2015-10-17 från: <http://www.skolverket.se/laroplaner-amen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/slojd>

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* (2. uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.

Stockholms universitets förlag, (2012). Hämtad 2014-04-27 från:
<http://www.suforlag.se/200/201.asp?id=199>

Westerlund, S. (S.A.). Stina Westerlund. Hämtad 2015-09-24 från:
<http://www.lh.umu.se/utbildning/forskarskola/doktorander/stina-westerlund/>

Westerlund, S. (2015). *Lust och olust – elevers erfarenheter i textilslöjd*. Umeå: Umeå universitet. Hämtad 2015-09-24 från: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:790324/FULLTEXT01.pdf>